
процесуальне законодавство виходить з того, що вирок у одній справі не може зумовити винність обвинуваченого по іншій справі, проте, як і будь-який доказ, він повинен бути використаний компетентними органами в процесі доказування і, як мінімум, оцінений у сукупності з іншими наявними у справі доказами. На жаль, подібної норми КПК України не містить, тому існують тільки доктринальні спроби вирішення цієї проблеми. Так, одні автори вирішують це питання на користь преюдиції – до відміни судового рішення, що має преюдиціальне значення, але з точки зору суду «не правильного», суд позбавлений можливості винести вирок за своїм внутрішнім переконанням. Інші автори вважають, що дана суперечність, якщо вона виникає, повинна бути вирішена на користь принципу оцінки доказів за внутрішнім переконанням суддів. Друга точка зору представляється правильною, але за умови, що буде розроблена і визначена на законодавчому рівні процедура розгляду колізійних судових рішень. Представляється, що цю прогалину у законі слід було б усунути вказівкою на те, що вирок, яким знехтувана преюдиція, не набирає законної сили до тих пір, поки вищестоящий суд не перевірить обидва вирокі (або вирок і рішення у цивільній справі) і не вирішить питання, який з них правильний.

Науковий керівник – Гурджі Юлія Олексіївна, професор кафедри кримінального процесу Одеської національної юридичної академії, доктор юридичних наук

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

*Соколова Яна Анатоліївна,
Національна академія прокуратури України,
науковий співробітник відділу проблем
функціональної діяльності прокуратури*

Сучасна злочинність суттєво змінює свої форми, виникають нові види злочинів. Суттєво змінюються й особистісні характеристики злочинців, які необхідно враховувати при розробленні нових методик розслідування злочинів. О.Н. Колесниченко і В.О. Коновалова зазначають, що конкретний зміст цього елемента криміналістичної характеристики визначається тим набором ознак особи, які є специфічними для злочинців, що вчиняють злочини цього виду, і важливими для успішного розслідування [1, 46]. Особа злочинця – це носій інформації про його властивості, навички та звички, які, відображуючись зовні, утворюють джерела криміналістично значущої інформації у вигляді різних матеріальних та ідеальних слідів [2, 57].

Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики викрадення людини являє собою видове поняття, що характеризує злочинця, який вчинив викрадення людини. Злочинець може бути так чи інакше пов'язаний з потерпілим особистими чи борговими зобов'язаннями або спільними роботами, проведенням часу, відпочинком, бізнесом тощо. При збиранні відомостей про особу, що вчинила викрадення людини, слідчий має необмежену кількість джерел інформації: характеристики з місця роботи, навчання, допити знайомих, родичів, безпосереднє спілкування з такою особою.

Аналіз вивчених автором кримінальних справ показує, що найчастіше викрадають людей чоловіки (76%), жінки у 24% випадків. У 27% випадків це особи 15–25 років, у 55% – 26–40 років, у 18% – понад 41 року. Близько 14% з них мають неповну середню освіту, 57% – середню освіту, 16% – середню спеціальну. Серед

злочинців незакінчену вищу освіту має 3% злочинців, вищу – 10%. 74% винних не були раніше засуджені та 66% з них офіційно не працюють.

Особам, що вчиняють викрадення людини, притаманні такі психологічні риси, як здатність приймати рішення і здійснювати їх, домагатися поставленої мети. Цим особам також притаманні цілеспрямованість, рішучість, прагнення до лідерства. Існує така група викрадачів, для яких злочинна поведінка є нормою життя і засобом для існування, їм властиві низькі моральні орієнтири, стійкість антигромадських настанов, зневага до інтересів інших осіб, агресивність, жорстокість, егоїзм, цинізм, відсутність почуття жалості до своїх жертв і їхніх родичів, цілеспрямованість у досягненні мети. Розглянуті злочини вчиняють також особи з різними психічними захворюваннями і відхиленнями, метою, яку вони переслідують, є вчинення розпусних дій стосовно жертв.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що є особи, які виконують певні функції у механізмі викрадення людини. На нашу думку, їх можна розділити на такі види:

організатор – особа, що організувала вчинення викрадення людини або керувала його підготовкою чи вчиненням. Організатором також визнається особа, яка створила злочинну групу чи злочинну організацію або керувала нею, а також особа, що забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої злочинної групи або злочинної організації. З цього випливає, що організатор відіграє особливу роль при вчиненні злочинів, оскільки регулює злочинну діяльність усіх інших членів групи. Він обирає жертву, розробляє план вчинення викрадення, розподіляє ролі між учасниками злочинної групи. Організатором є особа, яка може бути авторитетною в суспільстві, характеризуватися вольовим характером, рішучістю, впевненістю в здійснюваних нею діях;

викрадачем є особа, яка у співучасті з іншими особами чи безпосередньо шляхом використання інших осіб вчинила злочин. Викрадачем може бути особа, що раніше мала судимість (або без таких), але схильна до протиправної поведінки, нею рухає лише корисливий мотив. При цьому можливе виділення кількох груп викрадачів: особи, що є боржниками організатора (тобто потрапили до нього у певну залежність); особи, що є членами злочинних груп, характеризуються жорстокістю, безжалісністю, гарною фізичною підготовкою.

Викрадення людей також вчиняється особами, що пройшли підготовку в підрозділах спеціального призначення, вони мають гарну фізичну підготовку, витривалі, рішучі, цілеспрямовані, їм притаманна і певна жорстокість у здійсненні мети;

помічник – особа, що своїми порадами, вказівками, наданням засобів і знарядь чи усуненням перешкод сприяла вчиненню викрадення людини іншими співучасниками, а також особа, що заздалегідь обіцяла сховати злочинця чи знаряддя і засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, добуті злочинним шляхом. Цими особами також рухає корисливий мотив при пособництві у вчиненні викрадення людей, адже за їхні дії потім повинні заплатити. Вони надають свій автотранспорт для доставки викраденого в місце подальшого утримання, а також свої квартири, дачі, інші приміщення, куди доставляють викрадену особу, або шукають квартири та транспортні засоби.

Передача вимог злочинців родичам викраденої особи або отримання викупу можуть бути здійснені за допомогою *посередника*. Це можуть бути знайомі організатора або викрадача, їхні родичі, друзі, товариші по службі тощо. Ці особи характеризуються низькими моральними якостями, антигромадськими настановами.

Не бажаючи легально заробляти засоби до існування, вони шукають шляхи легкої наживи, займаються протиправними діями, вчиняючи викрадення людини.

Дані судової практики, а також дослідження окремих вчених свідчать, що майже 70% злочинів у вигляді незаконного позбавлення волі і 50% злочинів у вигляді викрадення чужої дитини (ст. 124 КК України 1960 р.) вчинено групами від двох до десяти осіб [3, 158]. Як зазначають дослідники, кількісний склад груп, що вчинили викрадення людини, характеризується так: групи з 3–5 осіб – 56%, з 6–10 осіб – 21%, з десяти і більше – 9% [4, 56]. Як правильно зазначено в криміналістичній літературі, при вчиненні викрадення людини організованою злочинною групою особа злочинця виступає колективним суб'єктом злочинної діяльності, тому цей елемент криміналістичної характеристики може розглядатися у двох напрямках: 1) колективний суб'єкт вчинення злочинів (злочинна група як ціле); 2) лідери і члени злочинного угруповання (їхні типові та індивідуальні ознаки) [5, 11]. Організовані злочинні групи, бажаючи сильніше вчинити психічний вплив на жертву з метою прискорення отримання викупу або виконання інших вимог, усе частіше вчиняють викрадення неповнолітніх та дітей. У результаті викрадення дітей психічного впливу зазнають не тільки батьки, а й самі потерпілі, що перебувають в умовах ізоляції у незнайомих людей [6, 81].

Знання специфіки функціонування організованих злочинних груп, що вчиняють викрадення людини, необхідні для розроблення методичних рекомендацій із розкриття і розслідування їх злочинної діяльності.

Література

1. Колесниченко А. Н. Криминалистическая характеристика преступлений : [учеб. пособие] / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова. – Х. : Харьк. юрид. ин-т, 1985. – 92 с.

2. Чулахов В. Н. Криминалистическое исследование навыков и привычек человека / Чулахов В. Н./ Под ред. проф. Е. Р. Россинской. – М. : Изд-во «Юрлитинформ», 2004. – 176 с.

3. Голина В. В. Преступления против свободы воли личности: криминологическая характеристика и проблемы предупреждения / В. В. Голина // Злочини проти особистої волі людини : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. семінару (м. Харків, 19–20 верес. 2000 р.) / [за ред. В. В. Сташиса]. – Х. : Книжкове вид-во «Лествиця Марії», 2002. – С. 155–161.

4. Кузнецов А. Г. Роль всестороннего изучения личности преступника и криминалистическая характеристика группового киднеппинга / А. Г. Кузнецов, Л. Н. Иванов, А. С. Волков // Право и политика. – 2001. – № 10. – С. 52–63.

5. Варцаба В. М. Розслідування злочинів організованих злочинних груп (тактико-психологічні основи) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / В. М. Варцаба. – Х., 2003. – 20, [1] с.

6. Адельханян Р. А. Похищение людей: виктимологический аспект / Р. А. Адельханян // Организованная преступность, терроризм и коррупция : Исследования, обзоры, законодательство, статистика, информация : Криминологический ежеквартальный альманах. – М. : Юристь, 2003. – Вып. 3. – С. 78–82.

Науковий керівник – Салтєвський Михайло Васильович, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.